

Kungen följer intresserat med i renoveringsarbetet.

Under kungligheternas fötter

Under närmare 250 år har parkettgolven på Stockholms slott burit kungligheter och besökare till vardags och fest. Golven har lappats och lagats akut många gånger genom historien. Nu genomförs en omfattande renovering för att rusta golven för framtiden.

SAMUEL KARLSSON, *Frilansskribent*

ELHYVELNS ENVISA TJUTANDE ekar i Karl XI:s galleri och en svag doft av skoltidens slöjdsal vilar i luften. Det är en oväntad interiör som man i dag ser i den vackra festvåningen. Långt från stora middagar med frasande klänningar och klirrande kristallglas jobbar Björn Lind och Joakim Lennartsson från J. Lennartssons snickeri med att restaurera det slitna parkettgol-

vet. De har monterat ett stort byggtält i den västra delen av galleriet. I den östra delen är konservatorer i full färd med att restaurera målningarna i taket. De har i sin tur rest stora byggnadsställningar för att kunna utföra sitt arbete. Vid halvtid kommer de olika hantverksteamerna att byta plats med varandra. Renoveringsarbetet har förvandlat Karl XI:s galleri till

Renoveringen förvandlade Karl XI:s galleri till byggarbetsplats.

Som underlag för de renoverade parkett-tavlor har snickarna skruvat fast läkt i undergolvet. Läkten hyvlas sedan och slipas till millimeterpassning för att parketten ska ligga stadigt.

Slipmaskinen är monterad i en hembyggd släde som gör att det blir rätt nivå över hela golvet.

en byggarbetsplats. Allt ska vara klart till Nobelmiddagen den 11 december, dagen efter prisutdelningen.

– Det är mycket jobb kvar men vi kommer att hinna. Vi har ett väl uträknat tidschema som vi ser till att följa, säger Joakim Lennartsson.

Totalt jobbar ett team om sex till åtta snickare från Lennartssons snickeri på slottet och några av dem jobbar med att renovera golvtavlorna i snickeriet.

Varje år besöker närmare 300 000 personer Stockholms slotts representationsvåningar. De guidas genom salar och gal-

lerier för att beskåda slottets unika inredningar, konst och arkitektur. De vandrar från rum till rum på tjocka mattor. Under mattorna ligger den gamla ekparketten som efter mer än 200 år börjat tröttna på alla tusen fötters tyngd. Sakta men säkert har slitaget blivit allt mer påtagligt och på sina ställen har bitar gått sönder när någon välbyggd besökare trampat igenom. Det har lagats och lappats genom åren med diverse kreativa lösningar som gips och skum, men när slitaget nu blivit allt för allvarligt räcker det inte med avgränsade reparationer längre.

– Vi har fått göra många akuta lagningar och det har pågått under en längre tid. Som regel har det alltid varit något att åtgärda inför eller efter någon större tillställning. När de här golven lades räknade man inte med de turistströmmar som i dag besöker slottet, säger Torsten Gustavsson som är Statens fastighetsverks egen snickare på slottet och byggledare för golvrenoveringen.

De snickare som nu jobbar i Karl XI:s galleri gör en övergripande renovering och rustar golven så de ska klara trampet av tusentals fötter även i framtiden.

Catharina Nordenstedt vid Statens fastighetsverk är projektledare för arbetet. Renoveringen föregicks av ett omfattande planeringsarbete med Torsten Gustavsson och med arkitekten Anders Rosenberg vid Johan Celsings arkitektkontor för att bestämma hur man skulle gå till väga och vilket slutresultat som var önskvärt.

– Vi kom ganska snabbt fram till att vi ville laga parketten utan att förändra dess karaktär. Det ska inte se ut som nytt 1700-tal. Vi vill att patinan ska finnas kvar. Det är viktigt att se med historiska ögon på golvet, säger hon.

När huvuddragen för hur renoveringen skulle genomföras var fastlagda började man söka efter lämpliga hantverkare. Ett tiotal snickerier lämnade in offerter och fyra av dem fick renovera varsin provtavla.

– Alla fyra var mycket kvalificerade snickerier. Men det var ett snickeri som utmärkte sig när det gäller kreativa lösningar och lyhördhet för rummet och det var J. Lennartssons snickeri från Hedesunda. De fick jobbet att iordningställa golven i Västra gästväningen och Karl XI:s galleri, säger Catharina.

VAGA SPÅR I ARKIVEN

Den 7 maj 1697 inträffade den stora branden som ödelade stora delar av slottet Tre kronor i Stockholm. Tornspiran med de tre gyllene kronorna slukades i eldhavet och med den gick det gamla slottet i graven. Det enda som fanns kvar efter branden var den ombyggda norra längan och det var den delen som Nicodemus Tessin d.y. utgick från när han ritade det nya rätvinkliga slottet i romersk barock. Enligt tidigare uppgifter var Stora galleriet, som senare fick namnet Karl XI:s galleri, och rummen intill inte värre skadade av lågorna än att de kunde repareras. Senare tids forskning har dock visat att det inte

stämmer. Den norra längan fick en fullständig ny inredning men efter samma ritningar som tidigare. När Tessin d.y. dog 1728 tog Carl Hårleman över som arkitekt för slottsbygget. Hårleman arbetade med Stockholms slott under hela sitt yrkesverksamma liv. Det blev färdigt 1754, ett år efter hans död, men även efter det fanns mycket att göra på slottet och det har skett en hel del förändringar sedan dess. När nya regenter flyttat in eller inför betydande statsbesök, som när den ryske tsaren kom på besök sommaren 1838 eller när kejsar Wilhelm gästade slottet 1888, har hantverkarna varit flitigt anlitade. Ofta har det handlat om målning eller tapetsering och de arbetena finns ganska väl dokumenterade. Det är svårare att veta vad som gjorts med golven.

Inför den nu aktuella renoveringen har en omfattande arkivundersökning genomförts av Catrine Arvidsson. De snickarräkningar, rumsbesiktningar och dagsverksrapporter som hon granskat från början av 1700-talet och fram till våra dagar är ofta vaga och generella.

Man kan bland annat läsa om när det som i dag kallas för Västra gästväningen gjordes i ordning 1770 för prins Fredrik Adolfs räkning. De två rummen som beboddes av prinsen fick påkostad ekparkett och de två drabantsalarna fick enklare golv med ekbräder lagda i rutor. I de gamla dokumenten finns hantverkarnas arbete noterade: i juni har snickare «hoplimmat och tillagat eke golftaflor samt gjort panel för hans kongl. höghet Prins Fredric Adolf». Vidare står det om «30 tolfte bräder till golf uti hans kongl. höghet Fredrics Drabantsal inlagt 1770 af Hallman». Något år senare i april 1772 fakturerades «16 quarters nya ek golftaflor». I en snickarräkning daterad februari samma år redovisas snickararbeten för bland annat golven men det framgår inte vilket rum det gäller: «et rum 2ne trappor upp golfwet som war förnött, uttagit förbättrat, samt åter uppsatt och inlagt». Ytterligare ett exempel på hur golvlagningarna kunde redovisas är en snickarräkning från oktober 1779: «Uti Hans Kongl. Majts öfra och nedre rum lagat golfven».

Även om det är svårt att avgöra exakt vad som gjorts vid de olika tillfällena och i vilka rum kan man dock dra slutsatsen att golven varit föremål för många reparationer genom åren. Ibland har det skett efter någon stor festlighet som i januari 1778. Då fick man laga golvet i Stora galleriet efter skador som inträffat vid en maske-

Parkett-tavlorna vilar stadigt på golvläkten och fästs i undergolvet med skruvar genom de gamla spikhålen.

På vissa tavlor har man lagt in tunna lister där glipor uppstått i parketten. Listerna hyvlas plana med golvet och färgas sedan in med pigment och olja för att bli så osynliga som möjligt.

radbal. Kanske var det någon av de upplädda gästerna som vrickade foten när ekparketten gav vika. Under 1800-talet blev noteringarna om utförda dagsverken på golven i slottet ännu mer vaga: «Prinsens f.d. rum: lagning af panel, golf och fönster». De sista noteringarna om arbeten med golven är från tiden 1922–36. Då redovisas «underhåll och reparationer av lås, dörrar, fönster och golv» som en gemensam punkt i räkenskaperna utan några vidare förklaringar om vad som gjorts.

undergolvet istället. Läkten hyvlas och slipas sedan till rätt nivå med millimeterprecision, allt för att ekparketten ska få ett så stadigt och jämnt underlag som möjligt att vila på. Slipmaskinen är monterad i en hemmabyggt släde som gör att det blir rätt nivå över hela golvet. Det väsnas och dammar en hel del. Man kan anta att snickarna jobbade under lite andra förutsättningar i mitten av 1700-talet även om det händer att Björn och Joakim använder gamla hederliga handhyvlar också.

flätverk. Det fungerar som en fjäder och golvtavlornas uppbyggnad gör att golvet sviktar och blir behagligt att gå på. Ramen var tidigare ordentligt fästad och fastspikad med handsmidd järnspik i undergolvet. När nu snickarna varsamt och försiktigt lyfter upp golvtavlorna måste de först såga av spikarna.

– På en del ställen har det varit som om någon skjutit ett hagelskott genom parketten. Det var väldigt mycket spik och även en del skruvar som kommit till

Golvet i galleriet består av 300 kvadratiske parkett-tavlor som är fästade med spånt i varandra och bildar ett vackert mönster.

De sparsamma beskrivningarna av hantverkarnas arbeten gör att det är svårt att exakt datera parkettgolven som ligger på plats i dag. Enligt uppgifter som Nicodemus Tessin skrev ner 1720 fanns det för galleriets räkning en stor del «Ekegälf, hwilka äfwenwähl färdiga ligga». Alla golvtavlor som turister och statsmän trampar på i dag är original från den tiden. I Västra gästväningen ligger flertalet av golvtavlorna orörda på sitt underlag.

BUKTANDE PARKETT

Inne i snickarnas stora tält är en stor del av ekparketten upptagen. Björn och Joakim jobbar för fullt med att anpassa den nya läktningen som läggs ovanpå undergolvet. Ursprungligen använde man klossar, kilar och stickor för att fylla ut ojämnheterna. Nu skruvar snickarna fast läkt i

– Det är ett privilegium att få jobba med ett sådant här projekt och vi använder alla sätt för att få ett så bra resultat som möjligt. Parketten har trots sina skavanker hållit under 250 år och när vi är klara ska det förhoppningsvis hålla lika länge till, säger Joakim.

Hela golvet i Karl XI:s galleri är uppbyggt som ett stort schackbräde med 300 kvadratiske golvtavlor som är sammanbundna med varandra med en spånt och tillsammans bildar de ett vackert mönster. Golven i Västra gästväningen har en lite annan konstruktion. Där är golvtavlorna lagda utan spåntning. Men grundprincipen är den samma. Varje tavla är uppbyggd med en yttre ram och ett flätverk som är bärande mot undergolvet. Fyllningarna består av ett tjugotal eklplattor som vilar på urfrästa kanter i regelverkets ram- och

senare och vi måste gå varsamt tillväga, säger Joakim.

Nu skruvas ektavlorna i undergolvet istället för att spikas. Det gör man för att undvika vibrationer som kan ge skador i underliggande rum. Skruvarna som placeras i de gamla spikhålen har dolts under nya träpluggar, och för att de inte ska synas som ett mönster av ljusa prickar har de ruggats upp och infärgats med pigment och linolja. På vissa tavlor har man också ersatt tunna lister på kanterna som lagts dit för att det inte ska uppstå glipor i golvet. Även listerna har behandlats för att smälta in i golvet.

Alla större lagningar görs i huvudsak på undersidan av golvtavlorna. Det arbetet utförs inte på plats utan tavlor skickas till snickeriet i Hedesunda. Där hyvlas ojämnheterna till och ny ek limmas på

plats för att få en enhetlig tjocklek på ramverket. Inför renoveringen har det gjorts en omfattande uppmätning med laser av hela golvet. Mätningarna visade att golvet i galleriet buktade något och nivåskillnaden var som mest två och en halv centimeter. Träfrisen längs med väggarna, trösklarna och stenplattorna framför eldstäderna visade sig ligga på en jämn nivå.

– De visste vad de gjorde när underlaget för golven gjordes. De små förändringar som skett beror lite förenklat uttryckt på

Renoveringen av golven påbörjades i Västra gästväningen i slutet av augusti 2006. Där var slitaget mer naturligt och mjukare än i Karl XI:s galleri som troligen fått en hårdare behandling vilket resulterat i att ytan blivit uttorkad och stickig.

– Att slitaget ser annorlunda ut kan bero på olika materialval. I galleriet är eken mer vresig än i gästväningen och det kan vara en av orsakerna till att ytan blivit så kraftigt nött. Vi har diskuterat om vi skulle slipa parketten men det skulle vara

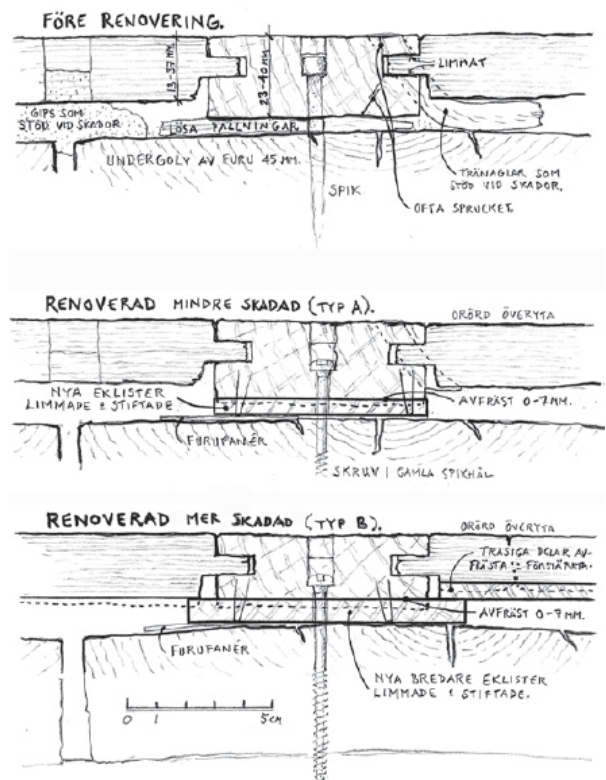
ett jobb som är lite utöver det vanliga, säger Joakim.

När golvtavlor lyfts upp har snickarna gjort olika fynd. Allt från hårnålar till fragment ur Bibeln har legat gömda under parketten. Alla fynden har de nu satt upp på en av väggarna inne i byggtältet. Där kan man bland annat läsa en hälsning på en trästicka från snickaren Sigvard Jarlebo: «Den 5 mars 1960 lagade jag dessa rutor det var till balen den 12 mars 1960 som var för Sibyllas döttrar. Europas prin-

Skruvarna i de gamla spikhålen döljs av träpluggar som jämnas av och färgas in med parketten.

Alla lagningar av golvet sker från undersidan. Ojämnheter hyvlas till och ny ek limmas på för att få en enhetlig tjocklek på ramverket.

att bjällklaget buktar ner något på mitten, säger Elias Andersson vid Johan Celsings arkitektkontor, som arbetat med dokumentationen av arbetet för Slottsarkitektkontorets räkning.

När parketten lyftes bort kunde man också dokumentera undergolvet och en del av bjällklagen. Tidigare har det inte funnits några ritningar eller beskrivningar på de här dolda delarna i slottets konstruktion.

En noggrann skadeinventering har gjorts och varje enskild golvtavla har fått en egen ritning. Ritningarna ligger nu till grund för snickarnas renovering. Under arbetets gång antecknar man om det finns några egenheter med den enskilda tavlan. Det kan exempelvis röra sig om signaturer, gamla brandskador eller andra detaljer som berikar historien om ekparketten.

negativt för karaktären på rummet. Om vi slipar ytan blir golven helt plana och ytan blir som ny. Den historiska dimensionen går förlorad, säger arkitekten Anders Rosenberg.

KASTMYNT OCH HÄLSNINGAR

I Västra gästväningen behövde snickarna inte lyfta upp hela golven utan kunde koncentrera arbetet till de områden där de stora gångstråken går. Under ett tidigt skede av renoveringen fick de ett lite oväntat besök. Det var kungen själv som kom för att inspektera arbetet.

– Det är klart att man blir lite svettig när man får sådant besök och just den golvtavlan som vi jobbade med då var lite extra knepig. Men samtidigt är det väldigt roligt att kungen visar sitt intresse och det bidrar till att vi känner att vi gör

sar var inbjudna och sessorna förstås.» Sigvard Jarlebos enkla hälsning känns trots sin relativt ringa ålder som ett viktigt tidsdokument.

Under arbetet med golven i den Västra gästväningen hittade man ett annat intressant föremål som vidgar tidsperspektivet. Det var ett kastmynt från Ulrika Eleonoras begravning 1742. Myntet är nu tillbaka på samma plats där man fann det med en bifogad hälsning från vår tid.

Renoveringen av parkettgolven går vidare under hösten. Joakim och Björn fortsätter jobba med den ena golvtavlan efter den andra. Det är ett stort pussel som de ska lägga innan Nobelpristagarna med följe kan vandra in i den vackra festväningen. När jobbet är klart står ekparketten rustad för alla tusentals turister och gäster i kanske 250 år till. **KV**